

Foto: Anda van Riet

CREATIEF SCHRIJVEN MET FRANSE LITERATUUR

Hoe maak je Franse literatuur levend bij leerlingen? Misschien door creatieve schrijfoopdrachten? Creatief schrijven kan meer interesse kweken voor taal en draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van de leerling. Bovendien kan het ingezet worden in het schoolexamen.

MARINA DIELEMAN-DE PUTTER

Als docente Frans viel het mij op dat leerlingen weinig tot niet creatief waren met schrijven. Ik vond het iedere keer weer een gemiste kans om te zien dat een leerling slechts schreef wat gevraagd werd maar niet kwam met bijvoorbeeld een beschrijving van zijn eigen gevoel of beleving. Het is juist leuk om een leerling uit te dagen nieuwe elementen aan een schrijfoopdracht toe te voegen.

Wat is creatief schrijven precies? Een van de definities van creatief schrijven is 'het schrijven van subjectief-individuele teksten, vaak met een speels karakter in respons op een literaire tekst' (Janssen & Van den Bergh, 2010, p. 4). In creatieve schrijfteksten zien we de persoonlijke opvatting en fantasie van de leerling terug, én creativiteit zou dus gestimuleerd kunnen worden in combinatie met literatuur. Voor mij gaf dit aanleiding om deze twee elementen met elkaar te combineren; tot mijn grote plezier zag ik dat leerlingen inderdaad creatiever werden in hun schrijfwerk. Dat was ook de reden om in het kader van mijn afstudeeronderzoek aan de eerstegraadsopleiding van Fontys in Tilburg het effect van literatuuronderwijs op creatief schrijven te onderzoeken.

In de praktijk zie ik dat er bijna niet gedacht wordt aan creatief schrijven. Dit is jammer aangezien creatief schrijven positieve effecten kan hebben op leerlingen. Zo lieten zij in hun schrijfwerk betrokkenheid zien na een literatuurles, omdat ze bezig waren met het verwoorden van hun eigen ervaring. Ook toonden leerlingen meer interesse voor bepaalde onderdelen van de Franse taal, zoals het gebruik van woordenschat en verbindingswoorden en het formuleren van zinnen. Verder

merkte ik dat creatief schrijven een beroep deed op hun verbeelding, omdat ze zich een gebeurtenis of persoon voorstelden die ze nog nooit gezien of ervaren hadden.

Creatief schrijven en literatuur

Creatief schrijven is een vorm van productieve literatuurbeoefening, maar ook een vorm van literatuuronderwijs (Wolters, 2016). Volgens De Rooij, Van Duijnhoven, Buschenhenke, Lazaroms en Mulder (2009) brengen literaire genres zoals poëzie, proza, korte verhalen en autobiografische teksten de creativiteit op gang bij de leerling. Reden te meer om je als docent niet te beperken tot receptief literatuuronderwijs, maar om ook productief literatuuronderwijs aan te moedigen.

Maar hoe geef je als docent moderne vreemde talen concreet vorm aan creatief schrijven bij de literatuur? Ik wil hiervan voorbeelden geven uit mijn eigen lespraktijk. In vwo 6 heb ik capita selecta besproken uit de achttiende, negentiende en twintigste eeuw. Tijdens de literatuurlessen leg ik altijd eerst de historische context van de eeuw uit en vervolgens zet ik de leerlingen aan de slag met creatief schrijven. Een voorbeeld. De achttiende eeuw leent zich heel goed om (delen uit) het boek *Candide* van de Franse filosoof Voltaire te behandelen. Om de leerlingen creatief aan de slag te krijgen met Voltaire heb ik hen een dialoog laten schrijven tussen Candide en Pangloss en gaf ik hun ook de gelegenheid om een persoonlijke en beargumenteerde brief naar Voltaire te schrijven waarin zij hun mening gaven over de opmerking: 'il faut cultiver son jardin' (zie kader 1). Hiermee trachtte ik meerdere doelen te bereiken. Leerlingen moeten hun creativiteit aanspreken om hun mening te kunnen verwoorden. Maar daarnaast leren

ze argumenteren in het Frans, waarvoor ze bijvoorbeeld verbindingswoorden moeten gebruiken. Ten slotte passen ze hun kennis van de literatuurgeschiedenis toe.

Een andere mogelijkheid is het schrijven van een flashback. Voor de negentiende eeuw heb ik mijn leerlingen in de huid laten kruipen van de hoofdpersoon Adolphe uit het gelijknamige boek van Benjamin Constant, waarin hij terugkijkt op zijn liefdesleven. Inspiratie hiervoor heb ik gehaald uit diverse boeken waarin creatieve schrijfpoddrachten voor het vak Nederlands te vinden zijn en deze heb ik vertaald naar het Frans (zie kader 2). Weer een andere mogelijkheid is het schrijven van korte gedichten, bijvoorbeeld van zeven regels (zie kader 3). Ook hier leent de negentiende eeuw zich goed voor. Lamartine en Verlaine laten immers op een mooie manier de melancholie zien die leerlingen misschien wel herkennen. Na het lezen van gedichten van deze auteurs verwerken leerlingen deze op een persoonlijke manier en kunnen zij zich hierover uiten door erover te schrijven.

Zelf heb ik gemerkt dat een dergelijke werkwijze sterk bijdraagt aan het empathisch vermogen van leerlingen. Aan de flashback van Adolphe zag ik bijvoorbeeld dat een leerling zich inleefde in de hoofdpersoon en zich afvroeg waarom hij geen liefde aan Ellénore kon geven, terwijl het gevoel toch belangrijker werd in zijn leven. Maar tegelijk zag ik dat de leerlingen er iets leesbaars van wilden maken, hetgeen tot gevolg had dat de schrijfkwaliteit verbeterde. Ik ben daarom erg enthousiast geworden over creatief schrijven in combinatie met literatuur. Leerlingen gingen zelfs het achtste uur in stilte schrijven aan hun brief aan Voltaire – en dat niet alleen, ze konden zelfs niet stoppen met schrijven omdat ze aangaven het zo leuk te vinden hun fantasie te gebruiken bij het schrijven.

Creatief schrijven in het schoolexamen

Creatief schrijven biedt ook mogelijkheden voor het schoolexamen. Een docent laat de leerling meestal een zakelijke of persoonlijke brief schrijven voor zijn examen. Aangezien het te toetsen niveau van het Europees Referentiekader echter ook creatief schrijven behelst, heb ik dit uitgetoetst. In de praktijk zag ik immers dat leerlingen profiteerden van creatief schrijven. Om die redenen heb ik de literatuur van de twintigste en eenentwintigste eeuw gekoppeld aan het schrijven van een formele of persoonlijke brief op het schoolexamen.

Ik ging op zoek naar een Frans boek dat leerlingen aan zou spreken en kwam uit bij Charlotte van David Foenkinos. Foenkinos beschrijft in zijn boek het leven

van een moedige, talentvolle Joodse vrouw die tijdens de Tweede Wereldoorlog als jong meisje vanuit Berlijn naar haar grootouders in Zuid-Frankrijk vlucht. Tijdens een literatuurles had ik dit boek behandeld, dus mijn leerlingen waren op de hoogte van de schrijver en de inhoud van het boek. Ze moesten tijdens deze les ook kijken naar een interview met hem. Deze stap had ik toegevoegd omdat leerlingen het vaak moeilijk vinden een brief te schrijven aan iemand die ze nog nooit gezien hebben (Beerten et al., 2003). Het schrijfexamen bestond uit het schrijven van een officiële brief aan David Foenkinos waarin de leerling zijn of haar mening geeft over een reactie van een lezer die vond dat de schrijver te korte zinnen gebruikt had in zijn boek.

Het nakijken van de schoolexamens gaf mij veel voldoening, omdat het enerzijds aangenaam was de reacties van de leerlingen te lezen en ik anderzijds zag dat de creativiteit en de schrijfkwaliteit echt verbeterd was. Zo had een leerling nagedacht over het doel van het gebruik van de korte zinnen. Zij schreef: 'Vous avez écrit avec des phrases courtes, c'est vrai, mais je crois que ça force le lecteur de penser. Bien que les phrases sont courtes, elles sont écrites avec beaucoup de sentiments'.* Een dergelijke zin is een voorbeeld bij uitstek van betrokkenheid, reflectief vermogen en schrijfkwaliteit.

Kortom, creatief schrijven heeft meerdere positieve effecten. Je kunt literatuur combineren met andere vaardigheden, je stimuleert motivatie en empathie bij de leerling, die uitgedaagd wordt om, in eenvoudige bewoordingen, over zichzelf en de wereld na te denken, individueel en samen. Een mooie bijdrage van het vreemdetalenonderwijs aan het bildungsideaal dat in het advies Onderwijs2032 terecht een belangrijke plaats gekregen heeft. ■

NOOT

* U schrijft met korte zinnen, dat is waar, maar ik geloof dat dit de lezer dwingt om na te denken. Hoewel de zinnen kort zijn, zijn ze wel met veel gevoel geschreven. (Dit leerlingcitaat heb ik ongecorrigeerd overgenomen.)

LITERATUUR

- Beerten, E., Billiet, D., Jansen, K., Simoen, J., Sollie, A., Sterck, M. de. (2003). *Vingeroefeningen: Tips van schrijvers voor schrijvers*. Amsterdam/Hasselt: Afijn.
- Janssen, T., & Bergh, H. van den. (2010). Het effect van creatief schrijven op het lezen van korte verhalen. *Levende Talen Tijdschrift*, 11(1), 3 – 15.
- Rooij, S. de, Duijnhoven, P. van, Buschenhenke, F., Lazaroms, M., & Mulder, D. (2009). *Schrijft het voort! Creatief schrijven met jongeren*. Utrecht: Kunstfactor.
- Wolters, A. (2016). *Schrijf je creatief! Op weg naar creatief schrijven in het literatuuronderwijs: Een analyse-instrument* (Masterscriptie). Radboud Universiteit, Nijmegen.

Creatief schrijven: Voltaire

Écrivez une lettre de 100 mots à Voltaire. Donnez votre opinion argumentée sur l'expression de Voltaire: « il faut cultiver son jardin ».

Commencez votre lettre par: Monsieur Voltaire,

Utilisez les phrases suivantes :

- Suite à notre cours de littérature je voudrais vous poser quelques questions.
- Pendant notre cours nous avons parlé de votre expression « il faut cultiver son jardin ».
- Je voudrais vous donner mon opinion.

Utilisez les phrases suivantes pour exprimer votre opinion :

Donner son opinion
Selon moi ...
À mon avis ...
Je suppose que ... (+ indicatif)
Je ne suis pas d'accord avec ...

Exprimer une opinion générale
On dit que ... (+ indicatif)
Certains pensent que ... (+ indicatif)
Il est évident que ... (+ indicatif)
Il est certain / vrai que ... (+ indicatif)

Exprimer une certitude
Je suis sûr(e)/certain(e) que ...
Je suis convaincu(e) que ...

Exprimer une possibilité / impossibilité
Il est possible / impossible que ... (+ subjonctif)
Il se peut que ... (+ subjonctif)

Exprimer un doute

Je ne crois/pense pas que ... (+ subjonctif)
Je ne suis pas persuadé(e) / convaincu(e) que ... (+ subjonctif)

Utilisez des connecteurs (verbindingswoorden) suivants pour donner des arguments :
D'un côté ... , de l'autre ...
Non seulement ... , mais encore ...
Premièrement ..., deuxièmement ..., troisièmement ...

Utilisez des « formules pour la conclusion » :

En conclusion, ...
Pour conclure, ...
En somme, ...
Donc, ...
Finalement, enfin, ...

Opdracht:

1. Overleg vijf minuten met elkaar: Wat ga je schrijven aan Voltaire? Wat is je mening?
2. Start met het schrijven van de brief en maak gebruik van de 'startzinnen'.
3. Tijdens het schrijven controleer je of de grammatica (onder andere het gebruik van de subjonctif), het vocabulairegebruik en de samenhang (gebruik van de connecteurs) correct is.
4. Laat je brief lezen aan iemand anders.
5. Na correctie van de brief schrijf je onder aan je brief de plus- en minpunten.

PLUSPUNTEN	MINPUNTEN
Voorbeeld: overzichtelijk, goede alinea-indeling	Voorbeeld: te informeel, veel spelfouten

Kader 1

Creatief schrijven: Le flash-back Adolphe

Schrijf een flashback:

- Regardez les photos ci-dessus.
- Notez les mots qui ont un rapport avec ces images (en français). _____
- Est-ce que ces mots ont un rapport avec les traits de caractère d'Adolphe ? _____
- Notez les mots qui ont un rapport avec Adolphe. _____
- Rédigez/faites 5 phrases pour exprimer Adolphe (au début et à la fin de son livre) et racontez la raison pour laquelle Adolphe avait ces traits de caractère.

Laat ze nakijken door je buurman/buurvrouw.

Au début du livre Adolphe était un homme _____ car _____

Le flash-back

Wat zou er in het leven van Adolphe gebeurd kunnen zijn dat met jouw gekozen woorden te maken heeft? Start vanuit je vorige stukje. Schrijf hierover een verhaal van 100 woorden (in het Frans). Geef ook je eigen mening. Doe dit als volgt:

- Maak gebruik van de woorden en zinnen die je opgeschreven hebt bij bovenstaande opdracht.
- Start je verhaal bijvoorbeeld met: *Au début du livre Adolphe était un homme inattentif et ennuyé car Adolphe est un homme qui a vécu au début du 19e siècle. Pendant sa vie, ...*
- Maak gebruik van *connecteurs* (verbindingswoorden)
- Tijdens het schrijven reviseer je (schrijf ik deze zin of dit werkwoord correct?).
- Na het schrijven reflecteer je: welke problemen kwam je tegen?
- Na correctie evalueer je: wat waren de plus- en minpunten?

Kader 2

Creatief schrijven: Negentiende eeuw

Schrijf zelf een gedicht van zeven regels in het Frans. Doe dit als volgt:

- 1e regel: plaatsnaam
- 2e regel: een zin met ik
- 3e regel: schrijf een vraag of een vergelijking
- 4e regel: een element van het gezegde gebruiken
- 5e regel: er nog een element aan toe voegen
- 6e regel: herhaal de eerste regel
- 7e regel: herhaal de tweede regel

Exemple (poème écrit par Madame Dieleman-de Putter) :

Paris
Je suis dans ma plus belle ville
Et pourquoi il y a si longtemps que je t'ai vu ?
Pourquoi n'avais-je pas le temps de te visiter ?
Tu m'as manqué énormément
Paris
Je suis dans ma plus belle ville

Kader 3

etalage

De Nederlandse uitgeverijen presenteren de afgelopen weken weer stapels literatuur. Het is vrijwel ondoenlijk om de hele waslijst in kaart te brengen. Om die reden volgt hieronder een selectie van de meest bruikbare en in het oog springende titels.

De roman *Concept M* (De Arbeiderspers, 256 blz.) van **Aafke Romeijn** speelt zich af in het jaar 2020. Hoofdpersoon is de 25-jarige Hava, die aan een mysterieuze ziekte lijdt. Voor particulieren is de medicatie onbetaalbaar, terwijl de overheid de kosten nauwelijks nog kan dragen. Op zeker moment raakt Hava bevriend met een groep mensen die voorspellen dat degenen met haar ziekte binnen een paar jaar in de meerderheid zijn. Ze besluit dat het tijd is voor actie. Een roman die zeer geschikt om in de klas te bespreken, ook vanwege de verwijzingen naar thema's in de hedendaagse zorg en samenleving.

Aan het begin van de roman *Bij storm aan zee* (De Bezige Bij, 224 blz.) van de Duitse auteur **Philipp Blom**, wacht de hoofdpersoon Ben in een hotelkamer in Amsterdam op de urn met de as van zijn moeder. Hij schrijft een brief aan zijn vierjarige zoon die hij pas over veertig jaar mag lezen. Ben probeert uit te leggen waarom zijn leven door een onverwachte wending op losse schroeven is komen te staan.

Veertig jaar geleden werd Bens vader ontvoerd door Colombiaanse rebellen. Voor zijn moeder en hem veranderde daarna alles.

In de roman *Kroniek van een verzonnen leven* (Meulenhoff, 176 blz.) van de Vlaamse auteur **Charles Ducal** komt in een van godsdienst en plichtsgevoel doordrenkt milieu op het Vlaamse platteland een zesjarige jongen thuis met zijn eerste rapport: honderd op honderd. Die prestatie wordt de drijfveer van zijn leven: de beste zijn, altijd en overal. Maar een andere ervaring is minstens zo bepalend voor zijn verdere leven: hij is getuige van een verkrachting die eindigt in doodslag. Het daardoor ontstane trauma tekent hem voorgoed.

In de roman *Gezichten van glas* (De Arbeiderspers, 368 blz.) van **Michiel Lieuwma** wonen een idealiste, een cabaretier en een kunstenaar noodgedwongen tijdelijk in hetzelfde huis. Debora is gedesillusioneerd uit Afrika teruggekeerd en zoekt een nieuw doel, Gilbert worstelt krampachtig met zijn oudejaarsshow en Jonathan heeft de kunstwereld de rug toegekeerd. Alle drie zoeken ze naar nieuwe manieren om een betekenisvolle bijdrage aan de wereld te leveren. Maar is het huis wel groot genoeg om onderdak te bieden aan hun verschillende en soms

strijdige strategieën en ideeën, in deze roman over schuldgevoel en onmacht?

De roman *Ver van huis* (De Bezige Bij, 452 blz.) van de Australische auteur **Peter Carey** speelt zich af in het jaar 1954. Irene en haar man Titch besluiten om deel te nemen aan de Redex Trial, een meedogenloze race rond het continent. Samen met een navigator beginnen ze aan hun tocht. En die voert het drietal ver weg van het witte Australië dat ze zo goed kennen, in deze onderhoudende en met zeer veel vaart geschreven roman.

In *Bestsellerboy* (Prometheus, 304 blz.), de nieuwe roman van van **Mano Bouzamour**, staat Mohamed Zebbi centraal. Hij heeft maar één droom: de literaire wereld bestormen. Wanneer zijn debuutroman *Mohamed, de proleet* verschijnt, is zijn naam in één klap gevestigd. Maar zijn ouders zetten hem uit huis, en ook door zijn vrienden wordt hij verstoten. En dan begint zijn zwerftocht door Amsterdam. Mano Bouzamour schreef eerder *De belofte van Pisa*, in 2014 de bestverkochte debuutroman van Nederland. De opnames van de verfilming van deze roman beginnen eind dit jaar. Misschien een leuk idee om volgend jaar met de hele klas beide boeken te lezen en naar de bioscoop te gaan? ■

Jacob Moerman

